

När vi började

Gustav Jonsson

1930-talet var en tid med ideologiska omställningar. Utifrån Europa kom idéströmningar från främst två lärosystem: psykoanalys och marxism och som bl a medförde en sammankoppling av politisk radikalism och sexualradikalism. Bland kretsen kring Gunnar Inghe resulterade detta bl a i en socialistisk läkarförening, utgivningen av Populär tidskrift för sexuell upplysning och i samarbete med Elise Ottesen-Jensen till starten av RFSU. Genom en förening av forskning, praktiskt kliniskt arbete och politisk aktivitet åstadkom man förändringar av abortlagen. Förbudet mot offentlig upplysning om preventivmedel upphävdes. Men ett försök till ett socialmedicinskt fältarbete i kamp mot yrkesskador misslyckades.

Kanske Gunnar Inghe och kretsen kring honom svarade mot den grad och den inriktning av politisk radikalism som det dåtida samhället kunde tåla. Sexualreformer och människovård måste ha tett sig som relativt ofarliga eftergifter från makthavarnas sida, kommenterar Gustav Jonsson i nedanstående artikel.

Författaren är docent i barnpsykiatri och tidigare ledare för Skå-Edeby.

År 1932 trycktes två artiklar i tidskriften Clarté (nr 1 och nr 6), skrivna av medicine kandidaten Gunnar Inghe.

Den första artikeln handlade om den hotande arbetslösheten bland landets läkare. Med stöd av siffror och jämförelser med andra nordiska länder förklarade artikelförfattaren hotet som skenbart och helt beroende på bristande organisation eftersom läkartätheten hos oss var påfallande låg i jämförelse med våra nordiska grannländer och dessutom mycket ojämn inom olika delar av vårt land.

Den artikeln retade många eftersom den allmänna meningen bland läkare och medicinare på den tiden gick ut på att man borde varna alla blivande studenter för läkarbanan som snart skulle vara överfull, en varningskampanj som för övrigt också sattes i verket genom läkarförbundets försorg.

Ett par årtionden senare var läkarbristen i vårt land ett faktum. Den socialmedicinska prognosen från 1932 hade visat sig stämma. Men då var förstas den gamla Clarté-artikeln sedan länge bortglömd.

Den andra Clarté-artikeln av år 1932 angav botemedlet: Man borde starta en socialistisk läkarförening.

Denna andra artikel utlöste en om möjligt ännu mer hånfull kritik mot den oförsynte med kanden som inte förstod sin rätta plats bland äldre kolleger.

Trots all denna kritik — eller kanske just därför — kom föreningen till stånd och förde ett hårt men envist liv under åtskilliga decennier framöver. Envisheten svarade Gunnar Inghe för, självskriven ordförande under alla svåra år. Det hårda läget svarade omvärlden för, inte minst läkarvärlden.

Nu är det inte min avsikt att skriva en hyllningsartikel till Gunnar Inghe för framsynthet och slitstyrka i hårt väder, hur välmotiverat detta än skulle vara enligt traditionell bedömning. Inte bara därför att sådant alltid blir en tråkig läsning. Tråkig genom sin högtidlighet.

Men tråkig också genom sin frågeställning.

Det spännande, det historiskt intressanta är ju inte att det ständigt stiger fram nya förgrundsfigurer på scenen, man må sedan kalla dem pionjärer eller föregångsmän eller något annat.

Som jag ser saken är den intressanta frågan dubbel: Vilka var de tidsströmningar som dessa personer fångade upp och varför kom just de per-

sonerna att fungera som fångstmän (eller fångstkvinnor!)?

Jag är inte så förmäten att jag tror mig om att kunna prestera någon fullständig och invändningsfri bakgrundsteckning till medicinar-radikalismen på 30-talet, med Gunnar Inghe som centralfigur. Men jag är intresserad nog att försöka mig på en skiss.

Brytningstid

Som ekonomisk utvecklingsperiod var 30-talet närmaste arvtagare till 20-talet med dess belastning från första världskriget. Utvecklingen gick i vågor: En vågdal de första åren av 20-talet, så en viss återhämtning under de mellersta åren och därefter en ny och djupare vågdal under decenniets sista del. Sitt bottenläge nådde krisen under de första åren på 30-talet men efterverkningarna i form av arbetslöshet och allmän oro på arbetsmarknaden varade praktiskt taget årtiondet ut.

Om man bygger på samma årtal som åldersangivelser för oss som var medicine kandidater på 30-talet får man fram bilden av en generation som under sina tonår och första studietid efter studenten fått känna samhället gunga i sina ekonomiska grundvalar. Värst drabbad var förstas arbetsklassen men de ekonomiska kriserna var så pass djupgripande ända från början av 20-talet att de satte sina spår, åtminstone psykologiskt sett, även i medelklass och överklass, dvs inom den dominerande rekryteringsbasen för medicinararkåren, då som nu. Framstegstron från seklets början hade fått sig en knäck även inom dessa privilegierade befolkningsskikt. En central styrning av marknadskrafterna upplevdes inte längre bara som ett hot. Arbetarrörelsen gick framåt. Socialismen låg i luften.

Det var på så sätt rätt naturligt att denna stämning skulle påverka även en del påläggsskalvar från

Framstegstron från seklets början hade fått sig en knäck även inom dessa privilegierade befolkningsskikt.

Psykoanalys uppfattades då på 20- och 30-talet som en samhällsradikal för att inte säga rabulistisk rörelse.

borgarhemmen som valt läkarbanan. Det är inte omöjligt att dessa påläggsskalvar främst var sådana som känt sig uppnosiga i sina uppväxtmiljöer redan innan de började sina medicinska studier. Om detta gällde Gunnar Inghe vet jag inte. Troligen inte andra heller. Man behöver bara se på hans ansikte för att förstå att han är en som kniper käft om privata ting!

Psykoanalys och marxism

De ideologiska omställningar som följde med de ekonomiska och sociala kriserna var förstas inte isolerade till Sverige. Utifrån Europa kom idéströmningar som i och för sig inte var nya tidsmässigt sett men som fått förnyad styrka genom den omvälvning som första världskriget medfört. I första hand gällde detta två lärosystem: Psykoanalys och marxism.

Psykoanalys uppfattades då, på 20- och 30-talet, som en samhällsradikal för att inte säga rabulistisk rörelse. De läkare som i Sverige gjorde sig till talesmän för psykoanalytiska riktningar drabbades av den ena bannbullen efter den andra från psykiatrins dåtida maktpåvar i vårt land. Många ledande namn inom Clarté var följdriktigt nog tongivande också inom de psykoanalytiska kretsarna. En sådan nära union gällde också inom den nybildade socialistiska medicinarföreningen. Ett positivt intresse för psykoanalys fanns också hos Gunnar Inghe och när han sedermera blev den första socialläkaren i vårt land fick flera sk socialfall en remiss till analytiker från honom.

Det förtjänar också nämnas att en påfallande stor procentandel av de tidigare medlemmarna av den socialistiska medicinargruppen sedermera hamnade som psykiatriker, kanske som ersättning för socialmedicin som inte kom som specialitet förrän långt senare. För Gunnar Inghes del kom rättspsykiatri under Olof Kinberg att representera ett steg i den riktningen. Redan tidigt på 30-talet

Den marxistiska idéströmningen till oss svenska medicinare gick främst via Norge, där sedermera medicinalchef Karl Evang var det starka röda namnet.

fanns också inom den socialistiska medicinarföreningen en studiecirkel i socialmedicin, med Gunnar Inghe som initiativtagare och självklar ledare.

En annan studiecirkel med honom som initiativtagare gällde marxism.

Vår studiegrupp försökte sig på Kapitalet, i norsk översättning om jag minns rätt, och knaggade sig fram i ett trångt tornrum på stadsbiblioteket i Stockholm där vår cirkelledare, Arnold Ljungdal, hade sin dagliga gärning. Jag vet inte riktigt hur djupt vi förmådde tränga in i ämnet men stämningen när vi traskade de många traporna upp till vår studiecell gav oss nog lite till mans en känsla av att vara konspiratörer för framtiden.

Den marxistiska idéströmningen till oss svenska medicinare gick eljest främst via Norge där det fanns en livaktig studentrörelse, Mot Dag, med stark förankring inom medicinska kretsar, där sedermera medicinalchefen Karl Evang var det starka röda namnet. Den rörelsen var vår Store Bror som under många år stimulerade utvecklingen även hos oss.

På en punkt var denna påverkan särskilt tydlig: sammankopplingen mellan politisk radikalism och sexualradikalism.

Talesman för den sammankopplingen var främst Wilhelm Reich och det ligger något av historiens ironi däri att hans namn nu åter blivit gångbart inom den unga vänstern efter att ha varit förbigånget under nära nog ett halvt århundrade.

Wilhelm Reich

Den Reich vi läste på 30-talet var förstås den unge Reich, inte mystikern under hans senare år. Det som väckte vårt intresse var främst två saker: hans analys av fascismens förutsättningar och hans skildring av familjen som borgerlig ideologifabrik. Nazismen var ju det stora spöket som bör-

jat invadera även vårt land. Flera av våra medicinnarkamrater och våra medicinska auktoriteter var mer eller mindre nazi-anstuckna.

Grundtanken hos den unge Reich är ju att den förhärskande politiska ideologin i ett samhälle får sin effekt inom alla befolkningslager, även inom arbetarklassen, därför att den finns förankrad i människornas karaktärsstruktur. Det är den auktoritära fostran även i arbetarhemmen som ger denna effekt, främst genom det sexualförtryck som hör med till denna fostran. Samhällssystemet är inbyggt i människornas sinnen. Sexualförtryck under barndomen bäddar för politiskt förtryck mot vuxna.

Handlingsparollen på denna punkt stod därmed klar: Sexualupplysning för folket!

Det var en paroll som vi kunde överflytta från Norge där man redan startat en tidskriftsserie i syftet. Vår replik hette Populär tidskrift för sexuell upplysning, första utgivningsår 1932, fyra häften per år fram till 1936.

Populär tidskrift för sexuell upplysning

Alla som sysslat med utgivning av tidskrifter vet att redaktören rids av en periodiskt återkommande mara när det gäller att få in utlovade artiklar i tid och att vid behov ändra i beställda bidrag. Eftersom Gunnar Inghe inte var färdig läkare ansågs det inte lämpligt att han fick den sysslan de första åren (istället fick den ende färdige läkaren i vårt lag rycka in, en psykoanalytiker vid namn Nils Nielsen). Det är dock ingen tvekan om att arbetshästen Gunnar fick dra det tunga lasset genom alla åren, både som skribent och som målta-
vta för kritiken utifrån.

Och kritiken kom snabbt. Som väntat var. Redan efter första numret kom det första försäljningsförbudet från Pressbyrån. En anonym medlem av Kungl Järnvägsstyrelsen hade fått syn på tidskriften i en kiosk på en järnvägsstation. På sitt

Samhällssystemet är inbyggt i människornas sinnen. Sexualförtryck under barndomen bäddar för politiskt förtryck mot vuxna.

Populär tidskrifts politiska budskap framstod sålunda tydligt även om flertalet artiklar gällde sexualupplysning i trängre mening.

ämbetes vägnar skrev han till Publicistklubben. Svaret kom påfallande snabbt: Förbud mot all försäljning rekommenderas. Utan närmare motivering. Gunnar Inghe vid skampålen.

Det är en lättköpt poäng att nu närmare ett halvsekel efteråt göra sig lustig över fördomsfullt tänkande i gångna tider. Men det är frestande — utan alla moralisering — att notera några huvudteman i den kritik som framkom: Risk för ungdomens förförelse och familjens upplösning, ökat antal aborter, sedlighetens förfall, grov kränkning av den goda smaken.

Det sista argumentet kan exemplifieras genom ett direktcitrat från ett kåseri i en borgerlig tidning, skrivet just av publicistklubbens ordförande på tal om medresenärernas reaktion om någon satt i samma kupé och läste Populär tidskrift: "Samma obehag, som vi känna, då vi måste höra rapningar eller låt säga motsatta naturljud."

Det var tydligtvis själva ämnet sexualitet som väckte en avsky i sig, oavsett hur det behandlades. Kopplingen till analsexen framstår också som talande nog. Det kanske också är betecknande att de mest personligt avslöjande utfallen, som i detta fall, kom på tidningarnas kåseri- och slaskspalter. Ledarsidorna uttryckte i regel sitt avståndstagande i korrekt språkdräkt. Man kan fråga sig om det är likadant än i dag.

En talande skillnad ifråga om pressens reaktion var också den uppdelning i vänster och höger som ägde rum. I det avsnitt som jag nyss citerade från publicistklubbens ordförande stod det också klart utsagt att tidskriftens utgivare var bolsjeviker. Arbetarbladen tog däremot genomgående tidskriften i försvar. Tidskriftens politiska budskap framstod sålunda tydligt även om flertalet artiklar gällde sexualupplysning i trängre mening. Tidskriftens vänsterprofil var heller inte något som Gunnar Inghe eller någon annan försökte dölja. Tvärtom. I de följande numren av tidskriften, då Gunnar

Inghe inträtt i redaktionen tillsammans med några norrmän, kom flera artiklar med anslutning till Reich och hans politiska meningsfränder, i några fall som direkt översättning av vad Reich själv skrivit. Gunnar Inghe stod kvar i skottgluggen som främsta svenska namn.

Åtalet

Reaktionen från de samhällsbevarande kretsarna blev hårdare och inskränkte sig inte till presspolemik. Polisintendenten i Stockholm föranstaltade år 1933 om tryckfrihetsåtal. Anklagelsepunkterna preciserades till några speciella artiklar, bl a om homosexualitet, men åtalet hade också en allmän motivering som gick ut på att tidskriften var ett geschäft som profiterade på den sexuella nöden, att den verkade moralupplösande och att vissa medarbetare var utlänningar.

Den sista anklagelsepunkten var ju en klar anvisning om att en av adressaterna bar namnet Reich. Bakom ordet utlänningar kunde man också ana namnen på ett par judiska flyktingläkare från Tyskland som medverkat med allmänna upplysningsartiklar. Nazismen var på marsch också i Sverige.

Men åtalet misslyckades. Det kom kraftiga gen-sagor från flera håll, bl a i form av en protestlista med många kända namn inom den medicinska världen. Tryckfrihetsjuryns utslag blev frikännande.

Gunnar Inghe kvarstod obeseegrad.

Riksförbundet för sexuell upplysning

Året 1933 blev ett märkesår också på ett annat sätt för kretsen kring Gunnar Inghe. Då upprättades nämligen personkontakt med den främsta blivande kvinnokampen för sexuell upplysning i Sverige, Ottar eller Elise Ottesen-Jensen som hennes borgerliga namn lydde. Samarbetet ledde till något som gott kan kallas en folkrörelse flera år

Samarbetet ledde till något som gott kan kallas för folkrörelse flera år framåt: Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU.

~~~~~  
*Själv minns jag den primitiva syfilis-skräcken i en formulering på en smutsig brevlapp: "Smitar tyfus ock kondoré på vc?"*  
~~~~~

framöver: Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU. Kärnan i denna rörelse stod ju i god samklang med de ideologier vi kommit i kontakt med, i anslutning till Reich och andra som jag tidigare berört. Vi uppfattade RFSU som ett led i arbetarrörelsen och fann stöd för den uppfattningen i förbundets program där en punkt lydde: "Omgestaltning av de sociala och ekonomiska förhållandena så att det blir möjligt att taga de praktiska konsekvenserna av sexualvetenskapens forskning" (en programpunkt som dock försvann efter något tiotal år och därmed minskade vårt engagemang).

Bort med abortlag och preventivlag

De politiska kampmålen var lätta att urskilja. Det fanns en abortlag som i sin stränga tillämpning gjorde många kvinnor till offer för smutsaborter, främst inom arbetarklassen. Och det fanns en "lex Hinke Bergegren" som förbjöd all offentlig upplysning om preventivmedel, uppkallad efter den arbetaragitator som dömts till fängelse sedan han bl a visat upp hur en kondom ser ut på en av sina föreläsningar.

Klasslagar båda, menade vi, och skrev och talade och dundrade mot dem båda. När RFSU öppnade en mottagning ställde också Gunnar Inghe och några av oss andra upp där för pessarinprovning och abortrådgivning och allsköns upplysning. För oss unga medicinare blev det en konfrontation med en brutal social verklighet som vi inte alls mötte på andra håll under våra klinik-tjänstgöringar.

Förbundet startade också en brevlåda dit det strömmade in frågor från hela landet som vi försökte besvara efter bästa förmåga. Där mötte vi de mest groteska föreställningar om sinnessjukdom på grund av onani, om frigiditet och impotens och annat som jag tror ingen av oss hade en aning om att de kunde finnas. Själv minns jag den

primitiva syfilis-skräcken i en formulering på en smutsig brevlapp: "Smitar tyfus ock kondoré på vc?" Gunnar Inghe hade fö tillfälle att sedermera göra en sammanställning av dryga tusentalet abortbrev för en officiell utredning som skrev ett betänkande i abortfrågan (SOU 1944: 51, bilaga 5).

I samma betänkande fanns också som bilaga en svensk översättning av en socialmedicinsk utredning angående kvinnor som legat inne på ett stockholmssjukhus 1935—37 för illegal abort. Den undersökningen omfattade inemot tusen patienter och var resultatet av ett kollektivt arbete inom vår förening, dvs av flera kolleger som numera sitter på olika medicinska poster nära eller något över pensionsgränsen. Materialinsamlingen var på sin tid ett jättearbete, utfört på fritid, tidigt på morgnarna för att inte störa avdelningsrutinen, till ackompanjemang av sura miner från sjuksköterskor och biträden. Vi skulle säkert inte ha orkat med uppgiften utan det fortlöpande stödet av vår ihärdiga lagbas, Gunnar Inghe. Bearbetningen och den skriftliga redovisningen skedde också av honom (med mig som blygsam medförfattare) i strikt vetenskaplig form (Acta obst et gyn 1942).

Båda kampanjerna blev framgångsrika. Abortlagen fick en socialmedicinsk indikation och preventivlagen slopades. Men tänker man tillbaka så ligger det något av historiens ironi däri att man numera från officiellt håll går in för ökad sexualupplysning för att minska antalet aborter medan man då på 30-talet ville förbjuda sexualupplysning för att därmed hejda sedeslösheten och det därmed ökande antalet aborter.

Rönnskär — alltför tidigt

Under 30-talet uppstod oro bland arbetarna vid

~~~~~  
*Det är något av en historiens ironi att man numera från officiellt håll går in för ökad sexualupplysning för att minska antalet aborter medan man på 30-talet ville förbjuda sexualupplysning för att därmed hejda sedeslösheten och det därmed ökande antalet aborter.*  
~~~~~

Rönnskärsverken där man förädlade malm från de stora gruvorna i norr. Flera arbetare hade besvär från andningsorganen. Hos en del hade det to m uppstått hål i nässkiljeväggen. Tänder föll av. Ständig trötthet tyckte många. Man misstänkte förgiftning, speciellt av arsenikhaltiga gaser från arbetsprocessen.

Den lokala fackföreningen slog larm hos sin centrala organisation, Metallarbetarförbundet i Stockholm. Ordföranden där hade hört talas om vår medicinarförening och ville att vi skulle fara dit. Det var 1937—38.

Och några av oss for. Som vanligt med Gunnar Inghe i spetsen. Färska, gröna doktorer. Eller bättre sagt färska, röda doktorer.

Vid bodde hos arbetare, sökte förgäves samarbete med verksläkaren, kände nålsticken i ryggen från arbetsledningen och det kamratliga ryggdunket från jobbarna själva. Och vi undersökte många hundra man. Skrev en rapport om befogade misstankar på yrkesskada. Som begravdes i stillhet. Arbetsgivarsidan mobiliserade medicinsk expertis på yrkeshygien som förklarade vår rapport amatörmässig och ovetenskaplig. Metall kunde inte sätta emot. Det enda som blev tryckt var en liten artikel i en tandläkartidskrift om arsenikskada på tänder och tandkött. Som ingen brydde sig om.

Vi var för tidigt ute.

Inläsning på toaletten och stinkbomb i salen

På det allmänpolitiska planet hade vår grupp mött liknande motstånd redan från början av 30-talet. Studentföreningen Clarté var den vanligaste mötesplatsen för dessa strider. Flertalet av oss var medlemmar i Clarté och Gunnar Inghe var dess förbundsordförande under ett antal år.

Striden gällde främst de nazistiska strömningar som började sprida sig inte minst inom medicinar- och läkarkretsar i vårt land. Kampmetoderna tog sig ibland groteska former.

År 1933 hölls ett Clarté-möte på studentkåren i Stockholm där en docent i medicinsk ärftlighetsforskning, Gunnar Dahlberg, var vår talesman. Knappt hade han börjat tala förrän ett antal nazistudenterna anträdde podiet, knuffade undan den

kvinnliga mötesordföranden och började slita och dra i talaren så att han hamnade nere på golvet. När tumultet var över med hjälp av tillkallad polis framkom det att avsikten varit att låsa in talaren på toaletten.

Dagen efter stora rubriker på tidningarnas löpsedlar.

En annan gång samma år hade vi arrangerat ett protestmöte med anledning av åtalet mot tidsskriften för sexuell upplysning. Det blev fullpackat i en av Stockholms största möteslokaler, Auditorium. Gunnar Inghe var, som vanligt en av huvudtalarna.

Men strax efter mötets början måste lokalen utrymmas. Någon hade kastat en stinkbomb längst bak i salen. Utkastning av fridstöraren och vädring. Kanske får det nämnas att denne någon var akademiker, sedermera avancerad till professor i kemi.

Intermezzon av det slaget kan nog nu långt efteråt te sig komiska i all sin barnslighet. Men då var stämningen en annan. Det förekom möten som jag tror ingen av oss dåtida studentradikaler kan minnas utan en känsla av beklämning.

Medicinska Föreningen arrangerade 1936 ett opinionionsmöte mot att judiska flyktingläkare skulle få komma till Sverige. Läkarsällskapets stora sal blev fylld till trängsel. Talare efter talare skrek ut sin fördömdelse av detta förslag. Några få inlägg från vår sida tystades ned. Gunnar Inghe röst drunknade i buanden och fy-rop. En kvinnlig medicinare nekades ordet därför att hon hade ett judiskt efternamn. Hon borde inte få tala i egen sak motiverade mötesordföranden detta beslut vilket möttes av stormande applåder. En formell omröstning gav också klart utslag: 18 ja mot drygt 300 nej. Vår förening var som sagt aldrig stor.

I dag är en fjärdedel av medlemmarna i den svenska läkarkåren födda utomlands.

Under tyskarnas ockupation av Norge ville några av våra kolleger där att vi skulle framlägga ett material i Svenska Läkartidningen om deras situation. Vi skrev en artikel hållen i neutral ton men ansåg att den aldrig skulle komma in om den signerades med rätt författarnamn, Gunnar Inghe. Mitt namn fick duga i stället. Och artikeln kom

Främlingshatet mot de judiska läkarna hade säkert åtminstone till en del sin grund i rädsla. Hela västerlandet levde då i en spöklik stämning.

in, men försedd med en redaktionell kommentar efteråt där det stod att denna artikel får stå för författarens egen räkning och utgör inte något uttryck för redaktionens åsikter. Och Läkartidningen var då som nu officiellt organ för Sveriges Läkarförbund.

Min avsikt med denna korta resumé är inte att framställa oss som hjältar och våra motståndare som fega reaktionärer. Saken är förstås mer komplicerad än så. Medicinare och läkare reagerade den tiden som gruppmedlemmar i en kår som kände sig hotad. Främlingshatet mot de judiska läkarna hade säkert åtminstone till en del sin grund i rädsla. Hela västerlandet levde då i en spöklik stämning. Ingen visste riktigt vad som komma skulle.

Vår beklämning under mötet på läkarsällskapet berodde även på att vi förstas kände igen flera av våra egna studiekamrater bland de som skrek värst. Kände dem som bussiga kamrater. Numera vet vi också att de blivit vanliga hyggliga svenska doktorer. Mötesordföranden har t o m blivit aktad professor och lärare för nutidens medicinare.

Epilog 30-tal

Som politisk period var 30-talet en hård tid för oss socialistiska medicinare. Motgångarna och besvikelserna var många, både inrikes och utrikes. Inrikes har jag hittills mest talat om. Utrikes kan det räcka med några nakna rubriker för att ange de smällar vi fick och som kom många att vackla i tron:

Spanska inbördeskriget där Sverige och andra väststater svek genom sin noninterventionspolitik, Moskva-processerna och Stalin-diktaturen.

Till slut pakten mellan Sovjet och Hitler-Tyskland.

Så satte kriget punkt för vårt röda 30-tal.

Vilket blev vårt facit?

Kanske kan man säga att Gunnar Inghe och kretsen kring honom svarade mot den grad och den inriktning av politisk radikalism som det dåtida samhället kunde tåla. Sexualreformer och människovård måste ha tätt sig som relativt ofarliga eftergifter från de ekonomiska matkhavarnas sida. Kanske den bäst förklarande termen är repressiv tolerans för att låna ett modernt uttryck från en sentida Marcuse: Det kan vara klokt för makthavare att ge med den ena handen för att lättare kunna ta igen med den andra. Styrningen av oss mot socialvård och psykiatri var ju påtaglig. Bara i Rönnskär brände det till.

KÄLLMATERIAL

Gunnar Inghe Arbetslösheten och läkarna, *Clarté* 1932: 1

Gunnar Inghe Klassrättens grundvalar, *Clarté* 1932: 2

Gunnar Inghe Socialistisk läkarförening, *Clarté* 1932: 6

Gunnar Inghe Socialistisk medicinsk tidskrift. Organ för Socialistiske Lægers forening, Oslo, och Socialistiska medicinarföreningen i Stockholm, *Clarté* 1933: 7 (anmälan)

Gunnar Inghe 1125 brev från abortsökande. Bil 5 till Befolkningsutredningens betänkande i abortfrågan. SOU 1944: 51

Gunnar Inghe Ett flertal artiklar, bokrecensioner, brevsvar, m m i *Populär Tidskrift för sexuell upplysning*, årgångarna 1932—1936. Fyra volymer.

Gunnar Inghe and Gustav Jonsson Social conditions and complex of motives of the abortion patients. *Acta obstetr et gyn scand.* Vol XXII, Fasc, 2, 1942

Populär tidskrift för sexuell upplysning 1934: 1 — Pressen och den sexuella upplysningen (redaktionell artikel ang åtalet)

Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet m fl tidningar den 7/12 1933 och följande dagar (ang intermezzot "inläsning på toaletten")

Personliga hågkomster av Ruth Ettlinger, Gunnar Inghe, Gustav Jonsson, Esther Lamm, John Takman m. fl.